

SÖZÜN BÜYÜSÜ SÖZ ETİĞİ VE ESTETİĞİ

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: جَاءَ رَجُلَانِ
مِنَ الْمَشْرِقِ فَخَطَبَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ:
”إِنَّ مِنَ الْبَيَانَ سِحْرًا.“

Zeyd b. Eslem, İbn Ömer'i (ra) şöyle derken işittiğini nakleder: Doğu'dan iki kişi geldi ve birer konuşma yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav):

“Bazı sözler büyüleyicidir.” buyurdu.

(B5146 Buhârî, Nikâh, 48)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
“... أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ...”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
“... وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ...”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:
“مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ...”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...*Bana sözün özü verildi...*”

(M1167 Müslim, Mesâcid, 5; B2977 Buhârî, Cihâd, 122)

Ebû Hüreyre'nin (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “...*Hoş/güzel söz sadakadır...*”

(B2989 Buhârî, Cihâd, 128; M2335 Müslim, Zekât, 56)

Ebû Hüreyre'nin (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Her kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa, ya hayır söylesin ya da sussun...*”

(B6475 Buhârî, Rikâk, 23; M173 Müslim, İmân, 74)

B

ir öğle vaktiydi. Kutlu Nebî namaz için hazırlık yapıyordu. Bilâl ezan okumak üzereydi. Medine'nin son aylardaki yoğunluğunu daha da artıracak bir olay meydana geldi. Sayıları yetmiş ile seksen arasında değişen kalabalık bir grup atları, develeri ve yayalarıyla birlikte Medine Mescidi'ne yaklaştı. Kimisi mescide girerken kimisi uzakta bekledi, bir kısmı ise seslerinin çıkabildiği kadar bağırarak hâne-i saadetin arka kısmından Kutlu Nebî'ye seslendiler.¹ Gürültüye dikkat kesilen Nebî, büyük bir sükûnetle abdestini tamamladı ve vakur adımlarla mescide yöneldi. Bilâl şaşkınlık içerisinde bir taraftan öğle ezanını okudu, bir taraftan da gelen grubu süzdü. Cemaat toplanmıştı. Nebî her zamanki gibi öne geçti ve namazı kıldırdı. Selâm verdikten sonra hiçbir şeyle ilgilenmeden evine yöneldi. İçeri girdi. İki rekât namaz kıldı. Sonra tekrar mescide geldi ve mescidin orta yerine, sonradan 'elçiler sütunu' denilen direğin yanına geldi ve durdu. Kalabalık gruba yöneldi,

–Buyrun, şimdi söyleyin, ne istiyorsunuz? dedi. İçlerinden birisi,

–Şairlerimiz ve hatiplerimizle geldik. Biz över, biz yereriz. Sizinle hesaplaşmaya geldik dedi. Kutlu Nebî,

–Ancak Allah över, Allah yerer, diyeceklerinizi deyin bakalım, karşılığını verdi.

Gelenler, Arap kabilelerinin en büyüklerinden ve Hicaz yarımadasının Necid bölgesinden Irak'a, Arap Körfezi'nden Yemen hududuna kadar olan bölgeyi elinde tutan Temîmoğulları'nın ileri gelenleriydi. Kalabalık grup, önce Medine'de tutsak olan yakınlarını ziyaret etmişler, ardından da mescide yönelerek kendi evinde Peygamber'e devrin en etkili silahıyla meydan okumak üzere büyük bir hışımla yığılmışlardı. İçlerinde kabilelerinin en seçkin hatipleri ve şairleri vardı. O gün Medine belki de tarihinin en görkemli söz düellosuna şahit olmuştu. Araplar arasında büyük itibar sahibi olan liderleri Akra' b. Hâbis'in işaretiyle ayağa kalkan Temîmliler, kabilelerini övüyor, câhiliye değerlerini yükselten şiirler söylüyorlardı. Hz. Peygamber, bir zamanlar "hatîbü'l-ensâr" adıyla anılırken bazı heyetlere karşı Allah Resûlü'nün adına konuşunca "hatîbü'n-nebi" unvanını kazanan şair sahâbi Sâbit b. Kays'la onlara karşılık verdi. Akra' daha güçlü olan

¹DS7/554 Süyûtî, *ed-Dürü'l-mensûr*, VII, 554.

birini, adıyla sanıyla Temîm'in gözdesi olan Zibrikân b. Bedr'i ayağa kaldırdı. O da diyeceğini dedi. Peygamber (sav) bu defa gözde şairi Hassân b. Sâbit'i çağırttı. Hassân sözlerin en güzelini dillendirdi. Bu şekilde bir onlardan bir bu taraftan, söz uzadıkça uzadı. Nihayet kalabalık grup, kendi aralarında görüşmek üzere izin istediler. Ve sonunda Nebî'nin hatiplerinin daha güçlü, onun şairlerinin daha dirayetli olduğunu, dile getirdiklerinin de hak olduğunu teslim ettiler. Gelip Kutlu Nebî'ye iman ettiklerini itiraf ettiler. Bu itirafla Arap yarımadasının Medine'den öte Irak'a kadar olan doğu bölgesi İslâmlaşmış oldu. Sözle gelen fetih yarımadayı kuşatmıştı. Gelen heyet hemen oradan ayrılmadı, görüşme ve söyleşiler devam etti. Bir aralık heyet içerisinde yer alan Zibrikân ve bir diğer söz ustası Amr b. Ehtem, Nebî'nin yanına geldiler. Gelenlerin kişilikleriyle ilgili özel bir diyalog yaşandı. Nebî sordu, onlar söyledi. Orada bulunanlar o gün sözün en güzel ve en güçlüsü nasıl olur ve nasıl söylenirmiş onu gördüler, âdeta büyülendiler. Hele bu son diyalog o kadar hoşlarına gitti ki, Amr b. Ehtem'in sözleri üzerine Arap'ın en fasihi olan ve kendisine 'sözün özü' lütfedilmiş olan Peygamber, "*Gerçekten bazı sözler büyüleyicidir.*" dedi.²

Bu olay bu kadarla kalmamış heyetin Müslüman olmasıyla Medine'de tutsak edilen esirler özgürlüğüne kavuşmuş, Hz. Peygamber (sav) heyette bulunanlara bol bol hediyeler dağıtmıştır. Yaşı biraz küçük olmasına rağmen Amr b. Ehtem'e özel ihsanlarda bulunmuş, ay yüzlü, söz ustası Zibrikân'ı da kavmine zekât sorumlusu olarak atamıştır.³ Zibrikân, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde de bu görevini sürdürmüştür.⁴

Öte yandan kalabalık heyet Medine'den ayrılmadan, Cebrail, Hucurât sûresinin 4. ve 5. âyetlerini getirmiştir.⁵ Toplumsal insanî değerleri, sesi ve sözü kullanmanın ahlâkî ilkelerini öğreten ilâhî kelâm, bu hadisenin yadigârı olarak yeryüzüne indirilmiştir. Sözlerin en güzeli olan ilâhî kelâm, en güzel Muhammedî terbiyeyi hatırlatmış ve inananlara,

- Allah ve Resûlü'nün koyduğu sınırlara riayet etmelerini,
- Seslerini Nebî'nin sesinden daha fazla yükseltmemelerini,
- Ona karşı yüksek sesle konuşmamalarını,
- Hz. Peygamber'in aile efradına ait odaların arkasından ona adıyla hitap ederek bağırانların, akıllarını kullanmayan kimseler olduklarını,
- Fâsığın sözünü iyi tetkik etmelerini,
- Hiçbir topluluğun, bir başka toplulukla alay etmemesini,
- Keza hanımların da birbirleriyle alay etmemelerini,

² BN5/50 İbn Kesîr, *Bidâye*, V, 50-54; KU30316 Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, X, 820; B5146 Buhârî, *Nikâh*, 48; M2009 Müslim, *Cum'a*, 47.

³ BS13418 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 16.
⁴ EÜ2/304 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, II, 304.

⁵ B4847 Buhârî, *Tefsîr*, (Hucurât) 2; TT1/501 Taberî, *Câmiu'l-beyân*, I, 501.

–İnsanların birbirlerine lakap takmamalarını,
–Kalplerini temiz tuttukları gibi, dillerini de kardeş eti yemişçesine
iğrenç olan gıybetten korumaları gerektiğini hatırlatmıştır.⁶

Arap toplumunun söz ustalarından oluşan bir topluluk vesilesiyle sözün ilâhî ahlâkî yasası böyle öğretilmiştir.

Sözcüklerle konuşma, meramını dille ifade etme insana verilen ilâhî bir lütuftur. İnsanı yaratan ve ona beyanı öğreten Allah'tır.⁷ Hz. Âdem'i var edip, ona varlıkların isimlerini belleten Allah'tır.⁸ Söz, insanın evrene açıldığı ve yüreğindeki dışarıya açtığı bir mucizevî âyettir. Sözler vardır, türlü türlü...

Ve meselâ,

O'nun sözüyle yok, var olur.⁹

Ve söz, Âdem'in dilinde tevbe olur.¹⁰

Ve kimi sözler, İbrâhim'e sinama olur.¹¹

Ve Musa sözle kelîm olur.¹²

Ve söz, Meryem'de sükût olur.¹³

Ve İsa ile söz, insan olur.¹⁴

Ve söz, gün gelir insanın azalarına tercüman olur.¹⁵

Ve söz, Allah'ın olur.¹⁶

Ve söz, Allah'tan olur.¹⁷

Ve Allah'ın sözü, yükseklerde olur.¹⁸

Ve kâfirlerin sözü, yerlerde sürünür.¹⁹

Ve söz, hoş bir ağaç gibi hoş olur.²⁰

Ve söz, habis bir bitki gibi habis olur.²¹

Ve söz, azap olur.²²

Ve söz, kesin/fasl olur.²³

Ve söz, baki olur.²⁴

Ve söz, takva olur.²⁵

Ve söz, değişmez olur.²⁶

Ve söz, Rabbin sözü olur.²⁷

Ve Rabbin sözüne ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa, arkasından denizler yedi katı daha çoğaltılsa yetmez olur.²⁸

Ve söz, yerinden oynatılıp tahrif edilen söz olur.²⁹

Ve söz, salih amelle O'na yükselen hoş söz olur.³⁰

Ve söz, kerim elçinin sözü olur.³¹

O söz, sözlerin özü olur.

⁶ Hucurât, 49/1-12.

⁷ Rahmân, 55/3-4.

⁸ Bakara, 2/31.

⁹ Nahl, 16/40.

¹⁰ Bakara, 2/37.

¹¹ Bakara, 2/124.

¹² Nisâ, 4/164.

¹³ Meryem, 19/26.

¹⁴ Meryem, 19/34.

¹⁵ Fussilet, 41/20.

¹⁶ Lokmân, 31/27.

¹⁷ Âl-i İmrân, 3/39.

¹⁸ Tevbe, 9/40.

¹⁹ Tevbe, 9/40.

²⁰ İbrâhîm, 14/24.

²¹ İbrâhîm, 14/26.

²² İsrâ, 17/16.

²³ Tânk, 86/13.

²⁴ Zuhruf, 43/28.

²⁵ Fetih, 48/26.

²⁶ Yûnus, 10/64.

²⁷ Sâffât, 37/31.

²⁸ Lokmân, 31/27.

²⁹ Mâide, 5/13.

³⁰ Fâtur, 35/10.

³¹ Tekvîr, 81/19.

Kelâm-ı kadimde sözlerin hak,³² sabit,³³ kesin/kati,³⁴ maruf,³⁵ dosdoğru,³⁶ etkili,³⁷ kerim,³⁸ kolay³⁹ ve yumuşağından⁴⁰ söz edilir. Keza (taşınması) ağır,⁴¹ (vebali) büyük,⁴² yalan,⁴³ (aldatıcı) yaldızlı,⁴⁴ kötü, çirkin sözler⁴⁵ de vardır. Söze kulak verip, en güzeline uyanlar övülür.⁴⁶ Eşinden şikâyetini göklere yönelten hanımın sözlerini Allah'ın işittiği bildirilir.⁴⁷ Vahyin beşer sözü olduğu kesin bir dille reddedilir.⁴⁸ Kur'an'ın şair sözü olduğu savı aynı şiddetle geri çevrilir.⁴⁹ Şairlerin boş, kuru vehim vadilerinde dolaştıkları ifade edilir.⁵⁰ Kutlu Nebî'ye Allah'ın şiir öğretmediği, ona şiirin yaraşmayacağı belirtilir. Ona vahyedilenin bir öğüt ve apaçık Kur'an olduğu söylenir.⁵¹

Şiirin saltanatını yerinden eden, şiir olmayan sözdür Kur'an. Ama şiir Arap toplumunun bir gerçeğidir. Arap'ın dünyasından şiiri alırsanız geriye bir şey kalmaz. Şiir onların hafızası, tarihi, aşkı, heyecanı, övüncü, hicvi, yakarışı, adanışı, savaş çağrısı, düşmanı aşağılaması, gecelerinin neşesi, acılarının şikâyeti, seferlerinin eğlencesidir. Çölde yük taşıyan develer şiir eşliğinde, recezle, aruzla bir başka yürür. Coşarak seyredir. Şiirin tempusu kervanların yolunu kısaltır. Hayâ timsali Son Elçi'nin, “*Ne yapıyorsun Enceşe, yavaş ol! Cam gibi narin (hanım) yolcularına mukayyet ol!*”⁵² anlamına gelebilecek sözleri böyle bir geleneğin yadigârıdır. Bir yolculuk sırasında aralarında Hz. Enes'in annesinin de bulunduğu Peygamber eşlerini taşıyan develer, Enceşe'nin coşkulu şiir nağmeleriyle o kadar süratlenmişlerdir ki, müşfik Peygamber, hanımefendiler incinebilir kaygısıyla Enceşe'yi bu şekilde uyarmıştır.

Câbir b. Semüre; hani şu, Sevgililer Sevgilisi'nin yanlarından geçerken yanağını okşadığı ve sırf okşadığı için o yanağının ötekinden daha güzel olduğunu söyleyen Câbir⁵³ diyor ki: “Ben Hz. Peygamber'in meclisinde yüzlerce kere buldum. Arkadaşlarıyla mescitte otururlardı. Ashâbı şiirler okur, câhiliye devrinden söz ederlerdi. O, konuşulanları sessiz bir biçimde dinler, zaman zaman da onlarla birlikte gülümserdi.”⁵⁴

Kutlu Nebî şair değildir. Hiçbir zaman da şairliğe heves etmemiştir. Ama şiiri en iyi bilenlerdendir. Arap'ın dahi şairlerinin dizelerini sorup soruşturandır. Yeri geldiğinde onlardan aktarımlarda bulunandır. Zor zamanlarda şairlerin dilinden dökülen kimi hikmetli sözleri tekrarlamak suretiyle arkadaşlarını rahatlatandır. Kendisi de binlerce beyti ezbere bilen sevgili eşi Âişe'nin söylediğine göre Kutlu Nebî, gecikmiş bir haberi beklediği zaman Muallaka şairi Tarafe'nin şu dizelerini tekrarlamış.⁵⁵

³² En'âm, 6/73.

³³ İbrâhîm, 14/27.

³⁴ Secde, 32/13.

³⁵ Bakara, 2/263.

³⁶ Nisâ, 4/9.

³⁷ Nisâ, 4/63.

³⁸ İsrâ, 17/23.

³⁹ İsrâ, 17/28.

⁴⁰ Tâ-Hâ, 20/44.

⁴¹ Müzzemmil, 73/5.

⁴² İsrâ, 17/40.

⁴³ Hac, 22/30.

⁴⁴ En'âm, 6/112.

⁴⁵ Mâide, 5/63; Mücâdele, 58/2.

⁴⁶ Zümer, 39/18.

⁴⁷ Mücâdele, 58/1.

⁴⁸ Hâkka, 69/43; Müddessir, 74/25-26.

⁴⁹ Hâkka, 69/41.

⁵⁰ Şuarâ, 26/225.

⁵¹ Yâsin, 36/69.

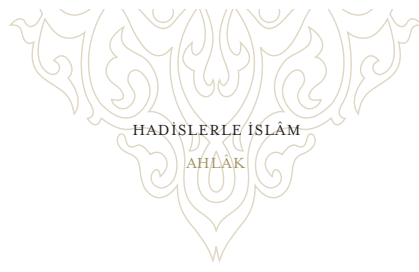
⁵² B6161 Buhârî, Edeb, 95; M6038 Müslim, Fedâil, 71.

⁵³ M6052 Müslim, Fedâil, 80; MK1909 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, II, 221.

⁵⁴ T2850 Tirmizî, Edeb, 70.

⁵⁵ HM25649 İbn Hanbel, VI, 146.

سُتْبِدِي لَكَ الْأَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا
وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُرَوِّدْ

*Bilmediklerini gösterir yakında sana günler,
Azık vermediğin kimseden gelir sana haberler.*

Medine müdafaası için hendek kazımı esnasında bir taraftan toprak taşırken bir taraftan da arkadaşlarına katılır, onların dizelerine Abdullah b. Revâha'nın beyitleriyle karşılık verirmiş; son sözcüğü de, olan gücüyle bağırarak tekrarlamış:⁵⁶

اللَّهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا
فَأَنْزَلْنَا سَكِينَةً عَلَيْنَا وَثَبَّتِ الْأَقْدَامَ إِنَّ لَافِينَا
إِنَّ الْأَلَى قَدْ بَغَوْا عَلَيْنَا وَإِنْ أَرَادُوا فِتْنَةً أَبِينَا

*Sen olmasaydın Allah'ım, bulamazdık hidayeti / Zekâtı veremez, kılamazdık namazı.
Karşılaşınca düşmanla, sen ver sekinet bize / Ayaklarımızı sen sağlam tut yerinde.
Şüphesiz kâfirler saldırdılar bizlere / Bizse geri durduk, onlar istese de fitne!*

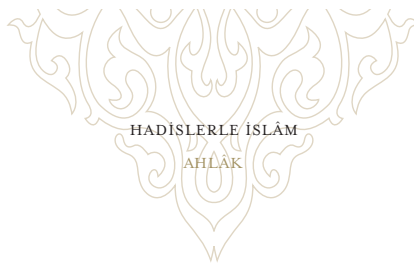
Onun nezdinde sözün değeri, hakikati ne kadar yansıttığı ile ölçülür. Sözün şiir olması, nesir olması tali bir konudur. Onun için tüm zamanlar boyunca bütün Arap şairlerinin sözleri içerisinde en şairane söz Lebîd b. Rebia'nın “Elâ küllü şey'in mâ halâ'llâhe bâtulün.” (Dikkat edin! Allah'tan başka her şey beyhude!) sözüdür.⁵⁷ Çünkü bu söz Allah'tan başka her şeyin geçici olduğu hakikatini ifade etmektedir. Kur'an bu gerçeği, “O'nun zâtından başka her şey yitip gidicidir.”⁵⁸ diyerek vurgulamıştır.

Kutlu Nebî, gerçekliğe tercüman olduğu için Sakîf kabilesinin en büyük şairi Ümeyye b. Ebu's-salt'ın yüzden fazla dizesini Arafat dönüşü Mina yolunda büyük bir hevesle dinlemiştir. Ümeyye'nin hemşehrisi olan Şerîd b. Süveyd isimli sahâbîye rastlayan Hz. Peygamber, onu kendi devesine bindirmiş ve yol boyu ondan Ümeyye'nin şiirlerini dinlemiştir. Çünkü Ümeyye'nin bu dizelerinde yerin ve göğün yaratılışı, melekler ve benzeri diğer Arap şairlerinin ele almadığı konular işlenmektedir. Bu dizeler Hz. Peygamber'in o kadar hoşuna gitmiştir ki, Şerîd'in sözlerini bitirmesinin

⁵⁶ B4106 Buhârî, Meğâzî, 30.

⁵⁷ M5888 Müslim, Şiir, 2;
B3841 Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 26.

⁵⁸ Kasas, 28/88.

ardından, “Ümeyye neredeyse şiirlerinin diliyle Müslüman olmuş.” demiştir.⁵⁹ Halbuki Ümeyye, Ehl-i kitapla temas kurup, bir ara onların inançlarına kapılan, sonra bundan vazgeçip kendisine peygamberlik gelmesini uman bir adamdır. Kız kardeşinin hikâye ettiğine göre, evlerinin tavanı açılarak iki beyaz kuş tarafından uyurken göğsü açılan, ancak kuşların kalbine ilkâ ettiği gerçeği kabul etmeyerek reddeden ve “Allah benim iyiliğimi istedi, fakat ben onu kabul etmedim.” diyebilen bir şahsiyettir. Buna mukabil yazılarında ilk defa “Bismike Allâhümme/Senin adınla başlarım Allah’ım.” ifadesine yer veren de odur. Ümeyye, Bedir’de öldürülen müşriklere mersiye düzen bir inançsız,⁶⁰ hatta azılı bir peygamber aleyhtarıdır. Bütün bunlara rağmen onun şiirlerini ibretle dinleyen Kutlu Nebî, bu tavrı ile sözün değerinin “hakikate tercüman olmasında” yattığını belirtmekte ve belki de, “Hakikat, mastarından bağımsızdır.” vecizesini telmih etmektedir.

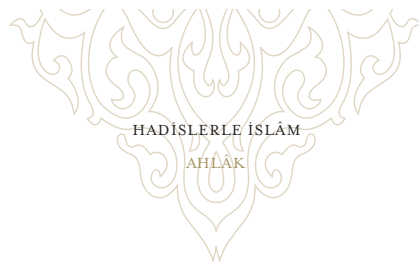
Hakikati değil de safсата ve sefahati dillendiren her söz şiir olmasa da mezmumdur. Bu nedenle bazen Nebiyy-i Muhterem’in mescitte şiir inşâdından sakındırdığı aktarılır. Hatta kimi rivayetlerde onun, şiiri, insan için öldürücü tesiri olan irine benzettiği söylenir. Nitekim büyük sahâbî Ebû Saîd el-Hudrî’nin (ra) şahit olduğu bir vaka Medine’ye seksen mil (yaklaşık yüz otuz km.) uzaklıktaki Arc mevkiinde gerçekleşmiştir. Arc, Hz. Peygamber’in hicret sırasında dinlendiği, hacca giderken konakladığı, muhtelif vesilelerle çıktığı yolculuklarda mutlaka mola verdiği bir yerdir. Vadisi, geçidi ve dağlarıyla ünlü olduğu kadar oraya mensup şairleriyle de namlıdır. Hatta buraya özgü gizemli, efsunlu, büyülü anlatılar söz konusudur. Anlaşıldığı kadarıyla burası meczup bazı kimselerin anlamlı anlamsız sözler sarf ederek vadisinde, yamacında ve dar geçidinde kendilerini oyaladıkları bir mevkidir de. Ebû Saîd’in anlatısına göre, Hz. Peygamber’le bir gezinti yaparlarken aniden şair kılıklı birine rastlamışlar ve Allah Resûlü (as), “Tutun şu taşkını, yakalayın şu azgını! Yemin ederim ki, bir adamın içinin irinle dolması, şiirle dolmasından daha iyidir.”⁶¹ demiştir. Bu kişinin nelerden söz ettiğine ne yazık ki vâkıf değiliz. Ancak onun, sözleriyle taşkınlığa, azgınlığa, süfliyata ve saçmalığa davet ettiği anlaşılmaktadır. O kişinin şeytana benzetilmesi ile söylediklerinin irinle mukayese edilmesi sözlerinin çürütücü, kokuşturucu ve tiksinti verici, belki de insanı çökertici bir içeriğe sahip olduğunu anımsatmaktadır.

Sözün büyüğü belki de buradan ileri gelmektedir. Söz ihya ettiği gibi, imha da eder. O nedenle Medine Mescidi’nde Hz. Peygamber dışında ken-

⁵⁹ M5887 Müslim, Şiir, 1.

⁶⁰ HS3/297 İbn Hişâm, *Sîret*, III, 297.

⁶¹ M5895 Müslim, Şiir, 9; B6154 Buhârî, Edeb, 92.

dine kürsü tahsis edilen yegâne zât Kutlu Nebî'nin şairi, câhiliyenin ve İslâm'ın en etkili söz ustası Hassân b. Sâbit'tir. Şirk ve küfrün söz kalelerini dizeleriyle çökerten ve bu konuda bizzat Peygamber'in, "Allah'im, onu Rûhu'l-Kudüs'le destekle." diye dua ettiği Hassân.⁶²

Mescitte dizelerini müminlere tekrarlarlarken halife Ömer'in sert bakışları karşısında yemin ederek Hz. Peygamber'in bu konuda kendisine izin verdiğine dair Ebû Hüreyre'yi şahit tutan Hassân.⁶³

Kureyş muannitlerini hicvederken ola ki, farkına varmadan Peygamber'e de dil uzatmış olur endişesiyle Ebû Bekir'den Kureyş'in bütün soy kütüğünü öğrenip, Hz. Peygamber'i tereyağından kıl çeker gibi ayırarak müşrik Kureyşlileri dizeleriyle can evinden yaralayan Hassân.⁶⁴

Abdullah b. Revâha'nın umretü'l-kazâ sırasında Mekke'ye girerken söylediği beyitler için nasıl, "Bu sözler onların üzerlerine yağdırılan oklardan daha etkilidir/çökerticidir." demişse Kutlu Nebî, onun için de benzer şeyleri söylemiştir.⁶⁵

Söz hazinelerinin anahtarları kendine verilen Kutlu Nebî, sözlerin en latifini, en veciz ve en anlaşılır biçimde söyler, konuşurken tane tane konuşur, anlatırken dinleyenler rahat kavrasın diye sözlerini tekrarlar.⁶⁶ Ana dilini herkesten daha iyi öğrenmesi için Sa'doğulları'na daha çocukken uzun müddet konuk olur; Arap yarımadasında konuşulan bütün lehçelere aşına, "elçiler yılı" denilen hicrî dokuzuncu yılda bütün heyetlerle onların anlayacağı biçimde konuşacak kadar dile vâkıf. Hatta bu duruma telmih eden bir rivayette, "Bana dili Rabbim öğretti ve en güzel şekilde öğretti."⁶⁷ buyrulmuştur. "Bana sözün özü verildi."⁶⁸ diye kendisinin bütün peygamberlere olan rüçhanına işaret eder. Konuşurken temsiller, teşbihler, misallerle kasını en güzel biçimde beyan eder.

Allah Resûlü, ümmetini faydasız, lüzumsuz lakırdılara karşı ikaz eder. Mâlâyanîyi terk edebilenin ne güzel bir Müslüman olacağını ilân eder.⁶⁹ Samimiyeti sözün özü sayar. İnsanların kalbini esir almak için yapmacık sözler söyleyenleri, ağzını eğip bükerek gösteriş için söz sarf edenleri Allah'ın sevmediğini haber verir.⁷⁰ İnsanları, ikiyüzlülerin herkese karşı farklı farklı konuşmaları konusunda dikkatli olmaları için ikaz eder.⁷¹ Hele hukuku ilgilendiren konularda söz yeteneğini kullanarak hakları gasp etmek isteyenleri en ağır biçimde uyarır. Bu suretle iktisap edilenin bir hak değil, doğrudan cehennem ateşi olduğunu beyan eder.⁷² Sözün emanet olduğu; sorumsuzca sarf edilen bir söz yüzünden elim acılara du-

⁶² B453 Buhârî, Salât, 28; M6386 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 152.

⁶³ N717 Nesâî, Mesâcid, 24; M6384 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 151.

⁶⁴ B4145 Buhârî, Meğâzî, 35; M6395 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 157.

⁶⁵ T2847 Tirmizî, Edeb, 70; N2876 Nesâî, Menâsikü'l-hac, 109.

⁶⁶ D4839 Ebû Dâvûd, Edeb, 18.

⁶⁷ KU31895 Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XI, 534.

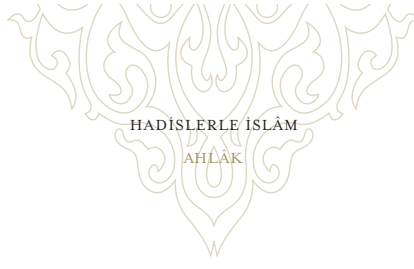
⁶⁸ M1167 Müslim, Mesâcid, 5.

⁶⁹ MU1638 *Muvatta'*, Hüsnu'l-hulk, 1; T2318 Tirmizî, Zühd, 11.

⁷⁰ T2853 Tirmizî, Edeb, 72.

⁷¹ M6630 Müslim, Birr, 98; B6058 Buhârî, Edeb, 52.

⁷² B2458 Buhârî, Mezâlim, 16; M4475 Müslim, Akdiye, 5.

çar olunabileceği konusunda ihtarda bulunur.⁷³ Yapmacık konuşmanın ve boşboğazlığın kötü ahlâk olduğuna işaret eder.⁷⁴

Peygamber Efendimiz, her şeyde olduğu gibi sözde de zarafeti emreder. Münafığa/ikiyüzlü riyakâra “efendi” demeyi yasaklar,⁷⁵ maiyetinde hizmet verenlere “kulum, kölem” demekten men eder, “yavrucuğum, oğulcuğum” demeyi tavsiye eder.⁷⁶ Müminin ona buna dil uzatan, insanlara lânet okuyan, çirkin, kaba, bayağı sözlerle hakaret eden biri olamayacağına altını çizer.⁷⁷ Zarif konuşmayı emreder. Kur’an’ın, “İnsanlara güzel sözler söyleyin.”⁷⁸ emrine imtisâlen halkla paylaşacak hiçbir şeyi olmayanların hoş sohbetlerini onlarla paylaşabileceklerini hatırlatır.⁷⁹

Çünkü insanın insanlığa sadakatının nişanesi hoş sözdür. Ve çünkü, “Hoş/güzel söz sadakadır.”⁸⁰

Kutlu Nebî, insanlığa sözün büyüsunü içinde saklayan şu çağrışı yapar:

“Her kim Allah’a ve âhiret gününe inanıyorsa, ya hayır söylesin ya da sussun...”⁸¹

⁷³ T1959 Tirmizî, Birr, 39; D4868 Ebû Dâvûd, Edeb, 32.

⁷⁴ T2018 Tirmizî, Birr, 71.

⁷⁵ D4977 Ebû Dâvûd, Edeb, 75.

⁷⁶ B2552 Buhârî, Itk, 17.

⁷⁷ T1977 Tirmizî, Birr, 48.

⁷⁸ Bakara, 2/83.

⁷⁹ M2349 Müslim, Zekât, 68;

B6023 Buhârî, Edeb, 34.

⁸⁰ B2989 Buhârî, Cihâd, 128;

M2335 Müslim, Zekât, 56.

⁸¹ B6475 Buhârî, Rikâk, 23;

M173 Müslim, İmân, 74.